

אבולוציה - התורה לעומת המדע

חיים ליבוביץ' שיעור א'

הקדמה

פעמים רבות אנו מרגישים כי ישנה התנגשות בין שני עולמות, עולם התורה ועולם המדע המודרני, שמבט ראשון נראים סותרים זה לזה.

בטרם ניכנס לעומקם של דברים, חשוב לציין כי תורתנו היא תורה נצחית שאיננה משתנה, מעצם היותה חכמה אלוקית.

לעומתה, חכמת המדעים משתנה תמיד, וזאת מכיוון שהבנתנו על התפתחות היקום והעולם גם היא משתנה ומשתכללת עם הזמן.

אחת "הסתירות" לכאורה, הינה מחקר מקור המינים על פי דרווין ודעת התורה בנושא האבולוציה. במאמרנו זה נעסוק בשאלת מוצא האדם מן הקוף.

דעת תורה

איזכור לקשר שבין האדם והקוף מופיע בגמרא במסכת סנהדרין (ק"ט ע"א):

...אלא אמר רבי ירמיה בר אלעזר נחלקו לשלוש כיתות: אחת אומרת נעלה ונשב שם, ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה: זאת שאומרת נעלה ונשב שם - הפיצם ה', וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה - נעשו קופין ורוחות ושדין ולילין.

כלומר, העונש של בני דור הפלגה, לפחות של חלקם, לא היה רק בלבול שפתם, אלא גם שינוי מהותי שעשה בהם הקדוש ברוך הוא. הוא לקח מהם את צלם האדם, או במילים אחרות, נטל מהם את היכולת לחשוב בצורה אינטליגנטית כבני אדם, והפכם לקופים.

המהר"ל בחידושי אגדות (שם) כותב:

ואמר זו שאמרו נעשה לנו שם ומשם והפיצם להיות בטל חשיבותם כמו שראוי אל זה מי שרוצה המדרגה שאינה ראויה לו. ואלו שאמרו נעשה עמו המלחמה נעשו קופין ושדין, כי האדם נברא בדמות אלוקים דכתיב "ויברא אלוקים את האדם בצלמו", וזה מורה על חיבור והתקשרות האדם בבוראו וכמו שאמרו חביב האדם שנברא בצלם אלוקים וחביב רצה לומר שחביב למקום. אבל המלחמה

אינה בין אוהבים רק בין שונאים ולפיכך אלו נעשו קופין ושדין ולילית שהוסר מהם צלם האדם.

השינוי שעברו אותם אנשים אינו בהכרח שינוי גופני. יתכן והגוף שלהם נשאר דומה למה שהיה כבתחילה, מכיוון שמטרת השינוי הייתה שינוי אינטליגנטי \ רוחני - נטילת ה"צלם" שבהם.

וכך כותב בעל התורה תמימה:

דענין קופים הרוחות וכו' הם גופים הדומים לאנשים רק אינם בדעת שלימה הראויה לאנשים.

כלומר הגוף נשאר דומה, בעוד האינטליגנציה פחתה.

פרט נוסף מגלה לנו המדרש (מדרש אגדה בראשית, פרשת נח יא):

בעת שהפיצם מה שנפלו במים נעשו רוח המים, מה שנפלו ביער נעשו קופים, ומה שנפלו במדבר נעשו שדים.

מדרש האגדה מוסיף לנו את המיקום שאליו נפלו אותם אנשים שהפכו לקופים, היער. משמעותו של פרט זה תתברר בהמשך.

עמדת המדע

בשנת 1859 חיבר דרווין את ספרו "מוצא המינים". בספר זה העלה דרווין את התיאוריה שמיינים משתנים בהתאם לסביבתם על מנת לשרוד. התפתחותו של המין החזק ביותר תבטיח את הישרדותו על פני המין החלש, ולכן לתיאוריה ניתן גם השם "הישרדות החזקים" (survival of the fittest).

בבסיסה של התיאוריה מציע דרווין שהאבולוציה מתרחשת באמצעות שינויים קטנים המצטברים בפרקי זמן ארוכים יותר, עד שמיינים פרימיטיביים נעשים בהדרגה מינים מורכבים המתאימים את עצמם לסביבתם.

הוא עצמו מציג את הקושי שבטענה זו, וכותב (מוצא המינים, פרק ל):

מדוע, איפא, לא נמצאו אותן צורות ביניים בשום שכבה גאולוגית?

כלומר, אילו מינים אכן היו מתפתחים לאחר זמן, היה עלינו למצוא גם מאובנים שמעידים על שלב הביניים במעבר בין המין הקודם למין הנוכחי.

דרוין עצמו חקר מינים מסוימים של ציפורים, מאובנים וזוחלים, שעליהם למד במסעותיו ובעצירתו באיי הגלפאגוס. מחקרו התמקד במינים אלו, ללא דגש מיוחד על קופים או תהליך אבולוציוני שהתרחש אצל קופים.

המדע תומך בתורת האבולוציה כעובדה מדעית עד היום, אפילו שלא ניתן להוכיחה, שכן תורת האבולוציה דוגלת בשינויים קטנים שקורים במשך מילוני שנים. אף אחד לא חי מספר כה רב של שנים כדי להעיד על נכונות התאוריה.

כמו כן, גם לפני דרווין היו הוגים שחשבו על תאוריות שונות. אחד מהוגים אלו, בופונט, שחי בצרפת במאה השמונה עשרה, חשב על תאוריה הפוכה מתורת האבולוציה. לשיטתו, המינים למעשה הופכים פחותים יותר מהיצירה המקורית שממנה באו. למרות שדעתו לא התקבלה במדע המודרני, היא רלוונטית בהקשרה למאמר הגמרא לעיל, בענין הפיכת אנשי דור הפלגה לקופים.¹

כיום, המדע המודרני טוען כי ההוכחה שבני האדם קשורים לקופים בצורה כלשהי היא הדמיון הבלתי מעורער בין הדנ"א האנושי לזה של הקוף. יחד עם זאת, יש לציין כי אין זה בהכרח מעיד על כך שהקוף הוא אב קדמון של האדם. אם כן, כיצד מסביר המדע את תופעת הדמיון של הדנ"א?

פרופסור אוון לאבג'וי, אנתרופולוג באוניברסיטת קנט, בארה"ב מסביר²:

הדבר המדהים הוא, שכולם חושבים שהאדם בא מהקוף או מיצור דמוי קוף, אך אם נביט מקרוב יותר, נבין שהדבר אינו כך.

הוא מסביר את התאוריה המהפכנית על ידי גילוי חדש, אב קדמון נוסף, ששינה את פני המחקר. עד לפני מספר שנים, המדענים דלו את פרטי המחקר על אבולוציה מהאב הקדום ביותר, שחי לפני 3.3 מיליון שנים, שקיבל על ידי המדענים את השם "לוסי".

מחקרים חדשים הציעו, שדימוי גולגלתו של לוסי לאדם היא למעשה זיוף, ועל כן עצם היותו אב קדמון איננו נכון. המדענים נשאלו פעורי פה, עד שמחקר חדש צץ ושפך אור על הפרשה. המדע גילה אודות אב או אם קדמון חדש, יצור ממין נקבה, שכונתה "ארדי" בפי המדענים.

¹ ראה ערך בוויקיפדיה: Comte de Buffon.

² Doc Owen Lovejoy - YouTube

על פי המחקר, ארדי הייתה קדומה יותר מלוסי, היא חיה לפני 4.5 מיליון שנים, ומוצאה לא היה באפריקה, כמו שהיה מקובל לחשוב לגבי מוצאו של האב הקדמון, אלא מוצאה של ארדי ומאובניה נמצאו **ביער**.³

ממשיך פרופסור לאבגיוי בהרצאה על מבנה הגוף של ארדי:

אחד הדברים שחשבנו עליהם לאורך כל הזמן שבו חקרנו את ההיסטוריה האנושית, הוא שאנחנו פיתחנו יד שהסתגלה להכנת כלים מיד של שימפנזה שהתרגלה לטפס על עצים. **אך למעשה, היד שהתרגלה לבניית כלים איננה פיתוח אבולוציוני, אלא היא נוצרה לפני ארבע וחצי מיליון שנים, בתור יד שכבר ידעה להשתמש בכלים**.⁴

סיכום

האדם והקוף: כאשר חז"ל מדברים על נושא הפיכת האדם לקוף, הם מתייחסים בעיקר לשינוי המהותי, בעוד השינוי הגופני הינו שולי, ועל כן ניתן לשער, שהגוף שעבר שינוי יישאר דומה לגוף אדם.

חז"ל אומרים לנו שבני האדם שעברו שינוי היו בנאים, בני דור הפלגה, ועל כן ידעו להשתמש בכלים. הם גם מתארים לנו את המקום שאליו נעלמו אותם בני אדם - היער.

כל מה שאמרו חז"ל, מתאים בצורה מדויקת להפליא, לגילויי המדע המודרני כיום!

ארדי, האם הקדמונית הראשונה, התגלתה בתור אחת שכבר ידעה להשתמש בכלים. הדבר מתאים לתיאור אנשי דור הפלגה, שידעו להשתמש בכלים. מיקומה הוא לא אחר מאשר היער, וכמו שאמר המדרש - הקב"ה הפיצם ליער.

אם כן, נוכל להבין שאין כל סתירה בין השניים, ואפילו להיפך, התורה משלימה את החלקים החסרים שהמדע איננו יכול להוכיח.

מבט התורה על האבולוציה הכללית

בנוסף לנאמר לעיל, ניתן לראות כבר בסיפור הבריאה, את התייחסות התורה לרעיון האבולוציה.

³ Discovering Ardi- YouTube

⁴ Discovering Ardi- panel discussion highlights- YouTube

כאשר מתארת לנו התורה את יצירת החיות, ניתן להבחין בשני פעלים שונים, המספרים איך הקב"ה ברא ויצר את ממלכת החי.

בעניין בעלי החיים הראשוניים שבאו מהמים כתוב (בראשית א, כא): "ויברא אלוקים", ולאחר מכן (שם כה), על בעלי החיים היבשתיים כתוב "ויעש אלוקים".

לכל שינוי במילות הפסוקים, ולו השינוי הקטן ביותר, ישנה משמעות, וכך גם בשינוי זה: **בריא** הינה יצירה יש מאין, חדשה בתכלית מבחינה פיזית, ונתינת החיים עצמם לאותה הצורה.

עשייה מורה על הפיכת דבר פשוט יותר לדבר מורכב יותר (כגון בניית כיסא מבול עץ).

הבדלי הפעלים יכולים לספק לנו הבנה משמעותית לפסוקי התורה: את הפועל "ויברא אלוקים", שנאמר על היצורים הראשונים, ניתן לפרש כפועל המתייחס לנתינת החיים עצמם, ונתינת היכולת להתפתח על מנת לשרוד.

את הפועל "ויעש אלוקים" אפשר להבין בתור ההשגחה האלוקית שבה הקב"ה ניצח בגאון על התהליך האבולוציוני שעברו היצורים הימיים הקדמונים עד ליצורי היבשה.⁵

⁵ בראשית ברא, נתן אביעזר. מלבי"ם, בראשית א, כ-כה.